

(7) Taoismus II (道家 dào jiā)

管子(Guanzi): kapitola 内業 (Neiye = „Vnitřní cvičení“)

氣 qi = životní energie

精 jing = životní esence

神 shen = duch

Existuje duch (shen), který se sám od sebe usazuje v těle [člověka] a nikdo nedokáže pochopit, proč jednou přichází a jindy zase odchází. Když odejde, nutně vzniká chaos, když je přítomen, nutně vzniká řád. Uctivě čisti jeho přibytěk a esence (jing) se objeví sama od sebe. Přemýšlej o tom s klidnou myslí, spravuj to v tichém usebrání, zachovávej přísné a důstojné vzezření a esence dosáhne stálosti. Když to získáš a neztratíš, uši a oči tě nebudou svádět, mysl se nebude zabírat jinými zájmy. Pokud je mysl uvnitř správně nastavena, deset tisíc věcí dosahuje své míry.

Soustřed' qi jako bys byl božstvo (shen) a deset tisíc věcí se usadí uvnitř. Dokážeš se soustředit? Dokážeš se sjednotit? Dokážeš poznat příznivý a nepříznivý osud bez pomoci věštění pomocí stonků řebříčku a prasklin v kostech? Dokážeš se zastavit? Dokážeš spočinout? Dokážeš to nehledat u druhých, nýbrž najít to sám v sobě? Přemýšlej o tom, přemýšlej o tom, znovu o tom přemýšlej. Pokud o tom přemýšlíš, ale nepronikneš do toho, duchové a božstva (guishen) do toho proniknou. Není to však díky moci duchů a božstev, nýbrž díky nejčistší esenci qi.

Pokud jde o esenci (jing) všech věcí, její nahromadění je tím, co jim dává život. Dole dává zrod pěti druhům obilí, nahoře utváří souhvězdí. Když plyne v prostoru mezi Nebem a Zemí, nazývá se bohy a duchy (guishen). Když je shromážděna v lidské hrudi, nazývá se světcem (shengren).

Pokud lidské nitro obsahuje dokonalou mysl (quanxin), nelze to skrýt. Poznat to lze podle výrazu tváře, pozorovat to lze na základě vzhledu pokožky. [...] Projevy mysli a qi jsou jasnější než slunce a měsíc, pronikavější než [zrak] otce a matky. Odměny nestačí k povzbuzení dobra, tresty nestačí k potrestání prohřešků. Když jsou záměry qi uměřené, celý svět se podrobí; když jsou záměry mysli ustálené, celý svět je uspořádán.

道 dao / tao

Dao je tím, co naplňuje tělo, avšak lidé nejsou schopni je v sobě udržet; když odejde, nevrátí se, když přichází, nezůstane. [...] S daem se to má tak, že nemá stálé místo, ale v dobré mysli (xin) se usadí. Když je mysl tichá a qi řádně spravovaná, dao v ní lze podržet. [...] Dao nemá kořeny ani stonky, listy ani květy. A přesto jako dao nazýváme to, skrze co se všechny věci rodí a dovršují.

老子 (Laozi / Lao-c'), 道德經(Daodejing / Tao-te-t'ing)

- Lao Dan, Laolaizi, Li Er

→ Základní model v díle Laozi: *dao* jako počátek, kosmický zdroj, a úkolem člověka je řídit se podle jeho vzoru (realizovat *dao*, tj. jednat analogickým způsobem, jak se ve světě projevuje *dao*. (být jako *dao* -- moc nad věcmi)

→ Z *dao* vycházejí všechny věci, rostou, rozvíjejí se do plnosti, a pak stárnou, uvadají, navracejí se k *dao* -- cyklický proces chápaný jako přirozený a žádoucí

Laozi 25:

Je věc, která se vytvořila z chaosu, zrodila se dříve než nebesa a země.

*Ó jak odlehlá, jak rozsáhlá,
stojí osamoceně a nemění se k lepšímu.*

*Pohybuje se v kruhu a nepolevuje,
dá se považovat za matku podnebesí.*

*Neznám její jméno,
z donucení jsem jí dal dospělé jméno *dao* a
z donucení pro ni vytvořil rodné jméno Veliké.*

Laozi 16:

*V dosahování prázdnoty zacházím do krajnosti,
v dodržování klidu jsem poctivý.*

*Všechny věci společně vznikají
a já díky tomu pozoruji, jak se navracejí.*

Ty věci jsou rozmanité, každá se navrácí zpět ke svým kořenům.

Navrátit se ke kořenům znamená zklidnit se.

Zklidnit se znamená držet se svého údělu.

→ dosažení moci vůči vnějšimu světu („zůstat bez úhony“) – jako u Zhuanga

Laozi 55:

Kdo v sobě uchovává plnost de, je podoben novorozenému děcku. Jedovatý hmyz a plaz ho nezasáhne, divoká zvěř ho nenapadne, dravý pták neuchvátí.

Laozi 10:

Kdo soustřeďuje svou duševní sílu k tomu, aby objímal jedno, může zůstat nerozpolcen. Kdo soustřeďuje svou životní energii k tomu, aby dosáhl mírnosti a poddajnosti, může zůstat jako novorozené děcko. Kdo opatruje a chrání před poskvrnou hlubinu svého nitra, může zůstat bez úhony.

→ vládnutí: „držet se slabosti“

Laozi 28:

Kdo znát svou mužskou stránku, ale drží se své ženské stránky, stane se údolím podnebesí.

Kdo se stane údolím podnebesí, pravá charismatická síla de se od něj neodloučí, navrací se do stavu novorozence.

Kdo zná své bílé stránky, ale drží se svých černých stránek, stane se vzorem pro podnebesí.

Kdo se stane vzorem pro podnebesí, pravá charismarická síla de se [od něj] neodchýlí, navrací se do stavu bez krajností.

Kdo zná svou slávu, ale drží se svého ponížení, stane se dolinou podnebesí.

Kdo se stane dolinou podnebesí, ten má pravé charismatické síly de dostatek, navrací se do stavu nevyhraněnosti (復歸於樸 fù guī yú pù).

Pokud se stav nevyhraněnosti rozmělní, pak [ze špalku] vznikne užitný nástroj (器).

Laozi 22:

Co je neúplné, stane se celistvým, co je křivé, stane se rovným, co je prázdné, stane se plným, co je vetché, stane se novým, čeho je málo, přibývá, čeho je hodně, dojde změtení. Proto světec objímá jediný [princip] a stává se modelem pro celý svět. Neukazuje se, a proto je vidět. Neprosazuje se, a proto je zřetelný. Nevychloubá se, a proto je úspěšný. Není pyšný, a proto vyniká. Právě proto, že [s nikým] nesoupeří, není na světě nikdo, kdo by s ním mohl soupeřit.

Laozi 78:

V podnebesí není nic měkčího a slabšího než voda, ale když se pustí do něčeho pevného a tuhého, nic ji nemůže přemoci, protože ona nemá důvod to považovat za snadné.

To, že slabé vítězí nad silným, měkké vítězí nad tvrdým, v podnebesí každý chápe, ale nikdo není schopen [tak] jednat.

A tak nanejvýš moudří mužové říkali:

„Vzít na sebe špínu státu - takovému se říká ‚vládce oltářů země a obilí‘.

Vzít na sebe neblahé vyhlídky státu - takový se stane pravým králem podnebesí.“

Správné výroky jsou jakoby obrácené .

→ 無為 *wuwei*

Laozi 37:

*Dao je věčné a zůstává bez konání (無為 *wuwei*), a přece není nic, co by nebylo vykonáno. Kdyby je knížata a králové dovedli zachovávat, všechno tvorstvo by se samo od sebe utvářelo.*

Laozi 57:

*Řádnými pravidly se spravuje stát,
překvapivými triky se používá vojsko,
neangažovaností je získán celý svět.*

Odkud vím, že je to tak? Odtud:

Čím více je na světě zákazů, tím chudší je lid.

Čím více je mezi lidmi ostrých nástrojů, tím je společenský řád chaotičtější.

Čím více má lid znalostí a dovedností, tím více neobvyklých věcí se objevuje.

Čím více jsou zákony a nařízení veřejně známy, tím více je zlodějů a lupičů.

Proto světec říká:

*Nedělám nic (*wuwei*) a lid se sám od sebe proměňuje.*

Dávám přednost nehybnosti a lid se sám od sebe napravuje.

Neangažuji se a lid sám od sebe bohatne.

Po ničem netoužím a lid je sám od sebe prostý jako kus dřeva.

Laozi 64:

Co je v klidu, snadno se udržuje, dokud nedostavily příznaky, je snadno nalézt řešení.

Co je křehké, snadno se rozbije, co je drobné, snadno se rozptýlí.

Zabývej se tím, dokud to není, udržuj pořádek, dokud není chaos.

Strom, který se dá obejmout, vyrostl z malého chmýří,

terasa o devíti stupních vznikla z hromady hlíny.

Pouť dlouhá tisíc mil začíná pod nohama.

Kdo něco dělá, pokazí to; kdo na něčem trvá, ztratí to.

A tak se nanejvýš moudří mužové nic nedělali, a tak nic nepokazili,

na ničem netrvali, a tak nic neztratili.

Když lid pracuje, většinou to pokazí těsně před dokončením.

Buď opatrný na konci jako na začátku a nikdy nic nepokazíš.

A tak nanejvýš moudří mužové toužili po tom nemít tužeb,

necenili si zboží, které se těžko získává,

učili se nenapodobovat,

napravovali to, v čem všichni ostatní chybovali.

Aby pomáhali všem věcem být takové, jaké jsou (輔萬物之自然 fu wanwu zhi ziran), neodvažovali se vyvíjet činnost.

Laozi 17:

Nejvyšší [typ] vládce je takový, o němž [poddaní] nevědí, že ho mají.

Následující je takový, jehož [poddaní] považují za blízkého a chválí ho.

Následující je takový, vůči němuž chovají uctivou bázeň.

Následující je takový, jehož urážejí.

Kde se nedostává důvěryhodnosti, tam je nedůvěra.

Ó, jak trvalé je toto vzácné rčení!

Když byl úkol splněn a záležitost hotova,

lidé si říkali: „To my sami od sebe.“ (我自然 wo ziran)

→ představa dokanalého lidského společenství

Laozi 3:

*Nevyzdvihujme nadané, aby lid mezi sebou nesoupeřil.
Neceňme si zboží, které se těžko získává, aby se z lidu nestávali zloději.
Neukazujme to, po čem by se dalo toužit, aby mysli lidu nebyly zmatené.
A tak,
když vládli nanejvýš moudří mužové,
vyprazdňovali jeho mysl,
naplňovali jeho břicho,
oslabovali jeho ambice,
posilovali jeho kosti.
Často způsobovali, že lid byl v nevědomosti a bez tužeb,
způsobovali, že všelijací chytráci si opravdu netroufali vyvíjet činnost.
Konali tak, že nic nedělali, ale nebylo nic, co by nebylo v pořádku.*

Laozi 80:

*Zmenšit státy a omezit počet obyvatel.
Zařídít, aby [lidé] měli zbraně pro jednotky o desíti nebo sta [mužích], ale nepoužívali je.
Zařídít, aby lid přikládal váhu smrti a aby se daleko nestěhoval.
Byť by měl lodě a povozy, neměl proč na ně nasednout,
byť by měl armádu, neměl by proč ji rozmístit.
Zařídít, aby se lid opět vrátil k užívání uzlového písma.
[Lid] bude považovat svoji stravu za chutnou,
svoje oblečení za krásné,
bude spokojen se svým vládcem,
bude nalézat radost ve svých zvycích.
Ze sousedních států na sebe [lidé] dohlédnou, psí štěkot a kohoutí kokrhání
bude slyšet z jednoho státu do druhého,
ale jejich lid se až do stáří a smrti nebude stýkat.*

→ vztah ke konfuciánství

Laozi 18:

*Když byla velická správná cesta (dao) opuštěna,
objevily se [pojmy] humanita a smysl pro správnou věc.
Když se šestero příbuzenských vztahů dostalo do nesouladu,
objevily se [pojmy] synovská oddanost a rodičovská laskavost.
Když ve státech došlo k chaosu,
objevila se [představa] loajálních ministrů.*

→ vztah k legistickým představám

Hánfěizi:

*Dao je počátkem všech věcí, měřítkem toho, co je správné a co chybné. Proto prozíravý vládce sleduje počátek, a tak poznává původ všech věcí, a drží se základních principů, čímž poznává zárodky dobrého a zkaženého. Proto vyčkává prázdný a nečinný a ponechává slova, aby se sama pojmenovala, a ponechává záležitosti, aby se samy ustálily. Je-li prázdný, dobře rozumí skutečnému stavu věcí, je-li nečinný, stává se vzorem pro to, co je v pohybu. **Ten, kdo veřejně hovoří (言 yán), sám vytváří jména (名 míng), ten, kdo vykonává úkoly (事 shì), sám vytváří skutečnost (實 shí).** Když jsou jména a skutečnost v souladu, pak vládce do ničeho nezasahuje (無為 wúwéi) a ponechává věcem přirozený vývoj. A tak se říká: Nechť panovník nevyjevuje své tužby. Vyjví-li je, ministři se podle toho budou přibrušovat. Nechť panovník nevyjevuje své úmysly. Vyjví-li je, ministři podle toho změní své vyjadřování. Proto říkám: Odstraň své záliby a nelibosti, a ministři projeví své skutečné smýšlení. Ať odloží dovednost a chytrost, a ministři budou přirozeně ostražití.*

Hánfěizi:

Moc si nepřeje být viděna, je nenápadná a nekoná (wúwéi). Konkrétní úkoly jsou rozděleny na všechny strany, zatímco klíč ke všemu zůstává ve středu. Světec pevně drží klíč, zatímco ze všech stran přicházejí vykonat práci. Prázdný, vyčkává, a ostatní pro něj pracují. [...] Neboť pro každou věc je vhodné něco jiného, každá surovina má své uplatnění. Pakliže vše je na svém místě, vládce nemusí konat (wúwéi): Nechává kohouta hlídat noc a kočku posílá chytat myši. Pakliže využívá rozmanité schopnosti každého jednotlivce, vládce nemusí sám nic konat. Naopak když se vládce něčím sám zabývá, pak není dílo vykonáno, jak má být.

Druhá z tzv. „Čtyř kanonických knih Žlutého císaře“:

Když světu vládl Da Ting, zůstával klidný, soustředěný, přímý a tichý a především se trvale držel „měkkého modelu“ (roujie). Dával přednost druhým, byl uctivý, šetrný, skromný a jednoduchý, vytvářel měkké [věci]. Trvale se držel v pozadí a nikdy nevystupoval do popředí. [...] Řídil se „modelem ženství“ (nüjie) a to, co tvořil, bylo měkké. [...] Stál, jakoby si stát netroufal, pohyboval se, jakoby pohybu nebyl schopen, ve válce se tvářil, jakoby si netroufal válčit. [...] Držel se „modelu poddajnosti“ (ruojie), a tak se stal pevným. Počkal si, až ti, kteří se drží „mužského modelu“ (xiongjie) zeslábnou, a porazil je. [...] Pokud někdo jedná jako Da Ting, vítězství ve válce nepřivodí odplatu a zabrané území nebude muset vrátit. Ve vnějších záležitostech dosáhne vítězství ve válce a ve vnitřních záležitostech dosáhne blahobytu.